

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

De precepto sexto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

mortu⁹ ē. Post multos vero annos euz aperiebatur sepulchru^m ei⁹: rotuz corp⁹ ei⁹ putridum erat p̄ter linguaz eius. Sed rane linguam illā inter se voluentes rodere non valebant: in signum q̄ lingua illa non erat digna in terraz redigi p̄ eo q̄ multos homines leserat: Et miserile homo cuius lingua illa erat. iā in aīa z post iudicium in corpore z anima in eternum torquebitur: nectamen consu- metur. **Uñd** Apocalyp. xix. **Dors** fugiet ab eis.

De sexto p̄cepto

Non mechaberis. Hoc sextū p̄ceptū expresse prohibet lesionē conjugalem in p̄sona cōiūcta. sicut p̄cedens p̄ceptum p̄hibebat lesionē alicuius in p̄pria p̄sona. **Uñd** s̄m Augustinū. Illud p̄ceptum p̄hibebat lesionem alicui⁹ in p̄sona p̄pria: istud aut̄ omnem illicitū concubitū: z hoc implicite. **Uñd** dicitur. Non mechaberis. i. nulli alteri excepto federe matrimoniali te cōmisceris: vt dicit glosa interlinearis.

A Sciendū tñ q̄ istud p̄ceptū trāsgrediuntur septem genera hominū. Primi sunt fornicarij sicut solutus cum soluta. Et licet quidā dixerint fornicationem simplicem non esse p̄ccm mortale. Hoc tamen Henricus de sir. dicit esse falsum z impossibile p̄pter duo. Primo qz fornicatio simplex inuenitur i diuina lege p̄hibita. Lex autem diuina nihil p̄hibet nisi peccatum mortale. Secundo patet euidenter quia nihil a participatiōne celestis regni excludit nisi peccatum mortale. Sed p̄pter simplicem fornicationem aliquis excluditur a participatiōne regni celestis: vt patet per apostolū Ephē. v. Hoc autē scitote quoniā fornicator aut immūdus non habet partē i regno dei. quare. zc. Ex quo patet q̄ luxuria est malum peccatum: qz nunq̄ potest scienter z voluntarie fieri sine pec-

cato mortali. Homicidium potest fieri sine peccato iusticia exigēte. vt cū iudex amore iusticie aliquem occidit. vel etiā quando vim vi repellere decet. vt patz in quinto p̄cepto. Item aliquis potest furari sine peccato in extrema necessitate. quia tunc omnia sunt communia. Item in festis potest quis laborare sine peccato. Item quādoqz quis potest irare sine peccato. Similiter z irasci potest quis quādoqz sine peccato. sed nullus potest fornicari sine peccato scienter quia mortaliter peccat. **Donam⁹** q̄ alius quis nullum maluz cogitauerit neqz dixerit neqz fecerit. z omnia bona egerit q̄ excogitari possunt. z semel fornicetur et sic decedit sine penitētia: tñ cō de necessitate damnabit: etiā si om̄es misse que vsqz ad finem mundi celebrabuntur ab ecclesia p̄ eo celebrarentur nō liberarēt eum a morte eterna. Et p̄pter illaz breuiem delectatiōem omni gaudio celi z societate beatorum p̄uabitur. **Uñd** Iheronimus. Qui luxuratur uiuens mortuus est. **B** Sciendū q̄ ad detestatiōem huius fornicatiōis que fit cum meretricibus valent tria. Prīmū est hoc q̄ quandoqz sunt coniugate. z sic quando aliq̄s credit se peccare cū talibus simpliciter fornicatiōe ip̄e quādoqz committit adulterium. Secūdum quia quādoqz talis cōmittit incestum. quia quādoqz tales meretrices cognite sunt a consanguineis illius qui peccat cum eis. ergo si duo consanguinei peccarent cum vna soluta meretrice: tunc p̄mus absoluitur a simplici sacerdote. secundus autē mittitur ad auctoritatem ep̄i. Tertio q̄ cum talibus peccat magno se committit delicti: licet non sint cōiugate z affines eius. ip̄e tamen s̄m Guil. lugdunē. in summa viciōrum capitulo de luxuria eque peccat: ac si forēt. ex quo equalis est contemptus.

C Defloratio virgīnum q̄ magnū peccatum est.

De sexto

Ecce sunt qui committunt stuprum quod est illicita defloratio virginum. **A**d detestacionem huius peccati. scilicet stupri valent quattuor. Primum est magnitudo huius peccati. quod ostendit in hoc quod sicut filius emor qui filiaz iacob dinam corrupit interfecit est hac causa cum patre suo toto populo urbis sue: ut legitur Genesim xxxiiij. ubi inuenies hystoriam rei geste. Secundo quia hoc peccatum aufert virginitatem que est thesaurus incomparabilis. Unde Ecclesiasticus xxvi. Non est condigna ponderatio continentis anime. Omnia enim visibilia in teris precellit dignitas virginitatis. Unde Ambrosius in li. de officiis. Super greditur virginitas conditione humane nature. per quam homines angelis assimilantur. Item idem. Qui non nubunt et uxores non ducunt sicut angeli in teris sunt. In signum huius dignitatis debetur eis fructus centesimus. cum coniugatis solum debetur tricesimus: et viduis solum sexagesimum. In super perditio isto thesauro nunquam recuperari potest. Unde Isidorus dicitur summo bono. Omne peccatum per penitentiam recipit vulnerum sanitatem: virginitas autem si labitur nulla penitentia reparatur ad integritatem. Unde etiam Hieronymus. Audenter loquor cum etiam de omnibus possit suscitare tamen non potest virginem post ruinam: valet quidem liberare de pena: sed non valet coronare corruptam. Tertio quia virgo casta est uxor et sponsa christi: qui est summus sacerdos: qui virginem deberet ducere in uxorem: ut habetur Leuitici xxi. Dodo si quis vere diligeret sponsum virginis id est christum: non sponsam eius pollueret. hoc patet. Si quis maritum alicuius mulieris veraciter et fideliter diligeret: uxorem eius nullo modo pollueret etiam si uxor consentiret ei. Insuper aduertere deberet talis: quod christus qui est sponsus virginis sciret videt quod sponsam eius polluit. Et si hoc sciret cum uxore tua le-

gitima: non epunires illum et irasceris super eum qui tale tibi iniuriam et irreuerentiam faceret in coniuge tua. et cum hoc te pretere et vidente. Sic similiter attendendum est de christo cui omnia nuda et aperta sunt: qui indubitanter tale irreuerentiam sibi in sua sponsa factam grauiter irate vindicabit nisi penitueris et eum penitentia placaueris. Quarto quia ille qui illicito deflorat aliquam virginem. aliquando est occasio mille fornicationum quas ipsa postmodum committit. quia ille qui primo corrumpit clausuram vel sepe alicuius horti vel vinee: occasio est illius damni quod faciunt qui postea veniunt: quia aliter non intrassent. Quia est conditio regula. quod occasione damni dat: damnum fecisse videtur. Et talis virgo sic corrupta quandoque nunquam maritum legitimum habebit. sed communis omnibus erit. et quoties peccata sic perpetraverit: ille qui eam premitus violauit omnium reus erit. Sciendum quod hec est differentia inter stuprum et raptum. Nam stuprum est illicita defloratio virginum: ita tamen quod ipsa puella spontanea voluntate in talem defloracionem consentiat. Raptus autem dicitur quandoque per raptoris violentiam virgo defloratur. Et talis raptor grauiter peccat. et debet excommunicari cum omnibus suis fautoribus. ut patet xxxvi. q. ij. ca. i. Unde etiam dicitur extra de adulterio. quod si quis deflorat virginem inuita tenet ducere eam vel maritare. Sed si defloret eam voluntariam: ad neutrum tenet. In foro tamen penitentiali est intelligendum quod puella satisfaciat vel cum ea componat. Ergo confessores debent iniungere illis qui virginem deflozauerunt per penitentiam quod eis satisfaciant. Tamen nunquam potest tale damnum plene recompensare. quia virginitas est thesaurus incomparabilis. Illi deflozatores virginum grauiter puniuntur patet per tale exemplum. Miles quidam virginem quamdam sepius corripuerat: quo mortuo cum illa pro eo oraret et

fleret: mortu⁹ miles visibiliter apparēs
ei vocerauiffima illam alloquēs. **Q**ue
dū quererz causam raucitatis eius: ait.
Quia inuocas dulcedine gloriabar can-
tlenas luxuriosas z seculares decāran/
do. **C**uius cū crura nigerrima z scabio/
sa z vlceribus plena apparerent: z inqui-
reret causam: respōdit **Q**uia multū glo-
riabar in cruribus meis de pulchritudi-
ne: more militari illa extendēs z ornans
supbe. nūc interspīnas gradior crucior
et vulneroz in illis. **I**lla iterū dixit. **D**o-
mine q̄s est reliquus status vester? **E**t il-
le. aperī oculos tuos z vide. **E**t reiecit
pallium a pectore quo amictus videba-
tur. z vidit maximū bufonem z terri-
mum pectori eius inherētem: ita vt bra-
chijs eius collum stringeret z os suū ori
illius iūgeret. **C**uius etiam venter p vē-
trem dependēs pedibus eius genitalia
quasi quibusdam lorīs stringeret ligare
videbat. **R**eq̄situs quare hoc pareret.
Respōdit: p osculis lubricis q̄bus te z
alias mulieres illicite osculatus sū hec
patior oscula: pro amplexibus tuis strī-
gor amplexibus bufonis. pro ope libi-
dinis in genitalibus crucior sine cessatio-
ne. **C**um mulier q̄reret yrūm ab his
penis essz liberā dus: respōdit **N**ō ores
pro me quia nihil mihi pdest. qz eterna-
liter damnatus sum. z hoc ideo. qz me/
dicinam penitētie neglexi. hoc dicto dis-
paruit. **M**ulier postea inclusorium ele-
git. z ibi peccata sua defleuit.

De adulterio.

Tercij sunt q̄ transgrediunt legē
coniugalis promissionis qui si-
dem cōiugalis thori temere vio-
lantes per adulterium se polluūt. **U**n-
de dicitur. **A**dulteratio est quasi ad alte-
rum thorum illicita accessio. **E**t iō adul-
terium est grauius peccatū q̄ stuprum
quia maior fit iniuria in abusu mulieris
que alterius potestati subijcitur **D**ag-
nitude hui⁹ vicij potest ostendi per sex.
Primo quia est contra sacramētum

matrimonij quod ip̄e deus instituit in
paradyso in statu innocentie. vnde fit i/
uria tanto sacramēto: nō absqz magna
dei cōtumelia. **S**i monachus p̄fessus
ordinis sancti benedicti vel alterius san-
cti peccat transgrediendo ordinem quē
ille sanctus instituit. quid tūc de illis q̄
transgrediūtur ordinem quem deus p̄
se instituit. s. matrimonium. **S**ecun-
do per hoc q̄ est contrarium iuri natu-
rali. **U**nde etiam ex p̄cepto iuris natu-
ralis est hoc. quod tibi nō vis fieri alte-
ri ne facias. **E**rgo sicut tu nō velles q̄
aliquis cum vxore tua peccarz: sic tu nō
pecces cum vxore alterius **I**us ergo na-
turale docet hoīem q̄ hoc nullo modo
debet facere homini alteri quod odit sibi
fieri. **T**ertio quia hoc peccatū exu-
perat omne furtum temporale. quia illud
quod sic aufert suo primo est manus q̄
cunqz terrena substātia. hoc patz. quia
plus debet diligere vxorem suam super
oīa temporalia. immo sup oēs alios ho-
mines in mūdo existentes. **U**n **B**ene-
d. ij. dixit **A**dā de **E**ua vxore sua **P**rop-
ter hoc relinquet homo patrem z matrē
et adhaerebit vxori sue. **I**n signum hu-
ius multi sunt qui potius vellent exher-
edari z omnibus temporalibus priua-
ri q̄ hoc malum scienter z voluntarie in
suis vxoribus sustinere. **Q**uarto qz
hoc viciū quodammodo assimilatur
homicidio. **C**ū em vir z mulier sint vna
caro: vt patz ex veteri testamēto. vnde
Ben. ij. q̄ postq̄ misit dominus soporē
in adam: tulit vnam de costis eius
et inde formauit eūā **T**ūc post soporē z
formationem dixit adam. **H**oc os ex-
ossibus meis z caro de carne mea. **I**te
in nouo testamento. vt habet in euāgel-
io **M**arci. x. vbi christ⁹ dicit. **I**n nō sū
duo sed vna caro. **E**rgo q̄ aufert vxorē
suam alicui. idē est ac si ip̄m sibi aufer-
ret. **E**rgo p̄hibitio adulterij in decalo-
go immediate ponit post p̄hibitionem
homicidij. z ante p̄hibitionem furti.

De sexto

Unde Clemēs papa. Quid in oībus peccatis adulterio grauius: scdm em̄ in penis locū tenet. id est in phibitōibus. **Q**uinto potest ostendi p̄ mala que sequunt̄ ex adulterio. Sequitur aut̄ ex h̄ peccato homicidia. vñ Daud̄ cū in adulterium cecidisset fecit interficī mulierem suā. Sequit̄ inde etiā qñq; incestus. vt scz q̄s cognoscat filiam patris sui vel ei⁹ vxorem ignorās quis sit pater ei⁹. Itē sequitur ex hoc peccato hereditatio es. **U**n̄ Eccl̄. xxiij. Mulier relinquēs suū virū peccabit statuēs hereditatē ex alieno matrimonio. Sciendū q̄ mulier que de adulterio cōcepit filium: ita q̄ ille puer qui nō est filius suscipit sibi expēs ab eo qui putat̄ esse pater. z suscipit hereditatem cū alijs filijs qui sunt veri heredes: tūc talis mulier z similis talis filius spurius si hoc sciēt fecerint z ad miserint in p̄iudiciū heredū: ambo tam mulier q̄ spurius damnabunt si sic decedūt. Ergo cōsulte agendū est mulieri in tali casu fm̄ informatōem discreti cōfessōis. Et de hac materia plenus habet in summa pisana Adulterium. i. ij. **S**exto potest ostendi grauitas adulterij ex penis que infligunt̄ pro hoc vicio. Pro quo sciendū q̄ adulterium puniūt quādoq; corporaliter: quādoq; temporaliter: quādoq; spūaliter: quādoq; eternaliter. Et primo corporaliter quandoq; a deo. vñ. ij. Regū. xij. dixit Nath̄a ad Daud̄ postq; p̄misit adulterij. Nō receder gladius de domo tua vsq; in sempiternū: eo q̄ despexeris me z tuleris vxorem vne ethē. Et quādoq; talis adulter ex p̄missione diuina torq̄tur qñq; h̄ in p̄sentiā diabolo in terrore aliorum. **U**n̄ Petrus damianus dicit q̄ qdam vir rusticus in vigilia sanctorū Seruasi et Prothasi martyru mane surgēs boues suos ad pascua duxit. h̄ vicinus suus se illum simulans febricitantē: lectus vxoris ingredit̄: quem vxor vt maritus suū febricitantē z frigus sustinentē am-

plectitur: quam ille cognoscens statim recessit. Nec multo post maritus ei⁹ rediens stratū recepit: z debitū petiuit. Cui vxor exprobrās ait. Optime poteris hodie ecciam martyri ingredi que tibi cōtigua est cū cereris christianis. Cūq; ille accētius audiret qd̄ illa loqueretur: z p̄ ordinem didicisset: p̄sternati mēte z nouerūt se esse delusos. Tandem sum̄ pro spūitu vindictā a domino postulabant: z vt latētē adulterium notū faceret. **H**oc adulter demone plenus z seipm̄ lacerans ecclesiā intrauit: modo in altum volans: modo in ima se precipitans: modo ad parietem caput elidens modo ad pauimentū se p̄sternens: tandem infelicem animā coram populo exalauit. Item quādoq; puniunt̄ temporaliter. vt a iure quādoq; sustigantur. z quondam lapidabātur. vt patz Jobis viij. vbi scribe z pharisei duxerūt mulierem in adulterio de phēsam ad iesum dicētes. q̄ moyses p̄cepisset talem lapidari. Tūc christus dixit. Qui sine peccato est vestri p̄mus in eam lapidem mitat. Si modo omēs deberent lapidari: forte lapides deficerent. z si hic nō: tamen in futuro ip̄s cōtinget si nō penitent. Item spūaliter. s. in puatōe regni celestis. **U**nde apostolus. Adulteri regnū dei nō possidebūt. Item eternaliter. **U**nde Apoca. xxi. Erūt ps̄ eorum in stagno z sulphure z igne v̄cti. **D**zee ij. Omnes adulterantes quasi cliban⁹ accensus. **U**nde exemplū. Legitur q̄ quidam vir sanctus et deuotus orauit p̄ vxore sua defuncta. Illa apparēs dixit ei q̄ sequerēt eam: z duxit euz ad domum teterrimam: in qua vidit demōes horribiles portantes cupam vnam igneam in quam proiecerunt burgensium vnum mortuum de villa sua z vxore alterius: z ibi comburebantur et balneabantur tanq̄ in metallo bullienti. Et narabant in tali pena tanq̄ pisa in olla bullienti. z ambo clamauerunt vt ve

precepto

ve. **Q**uod ille audiens perterritus est. Tunc
 vxor eius dixit ei. Cum his quos bene
 nosti balnearer ego eternaliter. nisi mise
 ricordia dei per penitentiam a peccato me
 reuocasset. Illi enim duo relicto maritali
 thoro adulterio sibihnicem adheferunt
 diu simul peccantes: et horum peccatorum
 ego mediatrix fui. et eis modum et viam ad
 hoc dedit perpetrandum. **S**ed illis in pec
 catis morientibus: ego penitentiam pruli
 salutarem. Tunc vir dixit. Quid tunc eis
 profuit confessio in agone et sacramentorum
 susceptio? Respondit mulier. nihil eis
 profuit. quia non ex charitate sed ex timore
 peccati talis confessio et penitentia. **U**n
 apostolus. Sola charitas est que libe
 rat a morte. Ergo quod non fit ex chari
 tate non est meritorium vite eterne. **E**
Quarti transgrediuntur legem regula
 ris professionis qui votum continentie que
 se deo astrinxerunt miserabiliter violant.
 et isti peccant contra fidem deo datam
 et contra veritatem diuine obligatois
 qua se deo astrinxerunt. Unde tales sa
 crilegi dicuntur. vt sunt religiosi et sacer
 dotes in sacris ordinibus constituti. et
 sanctemoniales postquam per velationem
 fuerint domino consecrate. Et hoc pec
 catum est omnibus predictis grauius.
 quia in eo maior fit iniuria ipsi deo.
Quinti transgrediuntur legem natu
 ralis conditionis. vt incestuosi: qui cum
 consanguineis suis commiscetur. quod
 tamen aliqua animalia brutia facere ve
 rentur. vt patet de camelo qui sue matri
 proprie naturaliter refugit commisceri.
 Unde narrat philosophus. xi. libro de
 animalibus. quod quidam oculos cameli
 cum clamide sua obtexit. et sic matrem su
 am submisit. Quod cum camelus post
 concubitum cognouisset statim calcibus
 illum peremit et suis pedibus coculcauit.
Item hoc peccatum hominem quasi canem
 reddit. Canis enim in opere suo non seruat
 consanguinitatem. Item propter magni
 tudinem istius peccati apostolus Pau

lus tradidit sathane ad cruciandum illum
 fornicatorem que cum nouerca sua peccauit
 vt habetur. i. ad Corinth. v. **S**exti
 transgrediuntur legem naturalis inclina
 tois: que vitio indicibili se contaminant con
 tra naturam peccantes et naturalem vsu
 coeundi quacumque arte vel ingenio puer
 tentes. Et hoc peccatum secundum Augustinum
 est grauius omnibus alijs: propter quod mu
 tum vel indicibile dicitur eo quod ipsum nomi
 nare turpissimum est. Item os dicentis et
 et aures audientis polluuntur inde. vt
 patet. xxxij. q. v. In eo. Et istud idem pec
 catum propter suam enormitatem est vniu
 de peccatis clamantibus ad diuinam vlti
 onem et eam iugiter postulantibus. Unde
 Gene. xij. dixit dominus. Clamor sodomor
 rum et gomorreorum multiplicatus est: et pec
 catum eorum aggrauatum est nimis. Et po
 stea dominus quasi admirans et dubitans su
 per tanto scelere dixit. Descendat et videbo
 vtrum clamorem opere compleuerunt:
 quasi diceret. Incredibile mihi videtur
 homines tantum flagitium perpetrasse: et ta
 tum peccatum in natura humana esse. Et hec
 fuit etiam vna causa quare christus tam diu
 distulit incarnari. Etiam in signum huius om
 nes sodomite extincti sunt in nocte natiuit
 atis christi. Ad designandum quod animo
 humana natura nunquam incurzere debe
 ret tale peccatum. quam naturam filius dei
 dignificauit cum homo natus sit. Et sci
 dum quod tales sodomite pessimi homines
 sunt. Unde Gen. xij. Homines autem
 sodomite erant pessimi: et peccatores co
 ram domino nimis. Item grauitas illi
 us peccati patet ex vindicta subuersiois
 cuiusque ciuitatum. in qua vindicta attende
 dum est quod dominus non solum puniri nos
 centes voluit. sed etiam innocentes. scilicet
 pueros vniuersos dicit. In hoc est prouidentia
 eris ne diuites viuere exemplum patrum
 sequerentur et grauius damnarentur. Et
 etiam circumiacentes regiones punire vo
 luit. Nec solum homines sed etiam ani
 malia in terra nascantia: ipsamque terram

De sexto

destruxit: eam conuertendo in mare mortuum: in quo nihil uiuit nec auis nec piscis. Unde Gen. xix. Dominus pluit super sodomam et gomorrā ignem et sulphur de celo subuertit ciuitates has et omnem circa regionem: uniuersos habitatores urbium et cuncta terrefecit. Et cum ista pena punitum est hoc peccatum a tempore abrae usque ad hanc diem. et interim longum spacium est transactum. Quia ab abraam usque ad christum elapsi sunt duo milia sexcenti septuaginta sex anni. A christo autem iam transacti sunt mille quadringenti quadraginta quattuor anni. His simul computatis sunt quattuor milia annorum centum et viginti anni. Et adhuc usque hodie semper punitur hoc peccatum: quod ante tot annos perpetratum est. quia nihil potest ibi uiuere nec auis nec piscis. Ergo idem locus dicitur ita mare mortuum. Item nec homo cogitare debet de tali peccato. Unde uxor ipsius Loti deducta de sodomis cum filiabus et marito respiciens retro versa est in statuā salis: ad ostendendum quantum displiceat deo memoria huius peccati.

Actus matrimonij quando est peccatum et quando non.

Sextimi transgrediuntur legem naturalis dilectionis: ut sunt ipsi coniuges concubitu coniugales cum nimia libidine exercentes. Ad cuius pleniorum intellectum est notandum quod actus matrimonialis fit sex modis. Primo cum fit causa plis preceande ad cultum dei. et hoc est opus pietatis et nullum peccatum. sed potius meritorium. Unde Gen. p. dixit dominus ad adam et eam Crescite et multiplicamini. Secundo cum fit causa reddendi debitum: et hoc est actus iusticie. Unde apostolus Uxor uiri debet eum reddere. Quia quilibet in matrimonio constitutus tenetur reddere debitum cum ab eo exigitur pro loco et tempore. Et si hoc ex contemptu dimittit: grauius peccaret. Et tali modo actus matrimo-

nialis ad reddendum debitum pro loco et tempore: nullum est peccatum sed potius meritorium. Tertio cum fit causa fornicationis vitæ de: non in se sed in ipsa coniuge. Et hic actus est etiam licitus et nullum est peccatum. non tamen videtur habere rationem meriti. Et isto modo antiqui patres uisunt actu coniugali cum magno timore dei et cum magna mentis puritate solum intendentes in eo diuini cultus propagationem. Quarto fit causa delectationis. et tunc distinguitur. Vel illa delectationem exercet affectu maritali: aut fornicario. Si maritali utpote si delectatio sistat infra terminos matrimonij: ita quod eam non cognosceret si uxor eius non esset: sic solum peccaret uenialiter. Si autem affectu fornicario utpote quando affectus delectationis et cupiscencie fertur extra terminos matrimonij: ita quod eam cognoscere uellet: etiam si uxor eius non esset et tunc peccat mortaliter. quia tunc amor istius delectationis preponit deo. Quinto committitur actus matrimonialis qui dicitur impetuus. et est iste actus qui ex sola libidine pueniens methas honestatis et rationis transcendit. Quod fit primo faciendo libidinem per meretricias blandicias: aut causa explende libidinis ut cum utitur calidis et incertis ut potentior sit ad illud factum. vel cum conat facere cum non appetat: tunc credo eum mortaliter peccare. xxxij. q. iij. **S**exto cum contra naturam vel naturalis usum cognoscit uxorem suam: tunc mortalissime peccat. quia omne animal naturam suam seruat: sic etiam debet homo. Non enim debet homo esse sicut equus et mulus vel aliud animal brutum. Unde ps. Nolite fieri sicut equus et mulus etc. Istud peccatum est maximum. ita quod predicator propter suam turpitudinem non audeat nominare: immo inter omnes species luxurie est pessima. Nam quinque sunt species luxurie. scilicet simplex fornicatio. stuprum. adulterium. incestus. et peccatum con-

era naturam quod est pessimum: **U**n
Gregorius. **B**rauissime peccat adulter/
 ri. sed grauius incestuosi. sed omnes tras
 eundunt contra naturam delinquentes
Unde **A**ugustinus. **V**alde detestabile
 esset qd esset mulier acaneta gladio z vir
 fusa. **I**stud peccatum clamat ad celum
 ppter suam enormitatem **E**t est maius
 qd si quis cu pua matre peccaret. **U**n
 caute est de hoc peccato loquendu

Quo tempore ab actu matri/
 moniali sit abstinentium. **S**

Sciendum q sunt quinqz tempo/
 ra in qbus ab actu matrimoni/
 ali abstinentium est. **P**rimu te/
 pus est quadragesima ante pascha. qa
 tunc legit in capite ieiunij. **E**grediatur
 sponsus de cubili suo: z sponsa de thala
 mo suo. **E**tiam merito. quia sicut quis
 ieiunat a cibo corporali: sic etiam debet
 abstinere a delectatõe carnali. z vt ipsi
 peccatori a deo dimittatur quod illicite
 contra deum p totum annum viuendo
 pmisit: **P**er istud sacruz tempus sibi eri
 am licita abstrahere debet. **U**n **B**ern.
 in sermone de sanctificatione ieiunij **N**a
 in eo q ab ipis licitis abstinemus: ea no
 bis illicita condonatur que prius comi
 sumus. **U**nde **A**mbrosius. **N**ull' om/
 nino in quadragesima vxori sue ante oc
 tauas pasce iungat **S**ecundum tem/
 pus est quattuor temporum z dies ro/
 gationum. quia tunc rogat ecclesia pro
 magnis z arduis causis. **P**rimo rogat
 deum vt bella sedet que in vere frequen
 ter fiut. **S**ecundo vt teneros fruct' co/
 seruet z multiplicet. **T**ertio vt ad recep
 tionem spiritus sancti habilitemur. **A**u/
 gustinus. **T**empore pcessionis z ieu/
 niorum no licet coniugibus uenire. qz
 tunc a licitis abstinendum est vt facili'
 impetretur quod postulat. **T**ertium
 est tempore sacrorum dierum z sacraruz
 noctium. **E**xemplum **G**regorij in libro
 dialogorum dicit. q quedam legitima
 a viro suo cognita in sabbaro de nocte

et cum die dominica pcessionis se contul/
 geret: a diabolo rapiabatur coram omi
 populo. z multu vexabatur z torqueba
 tur ab eo. **Q**uartum est tempus infir/
 mitatis feminarum. id est tempore men
 strui. quia vt dicit **H**ieronymus. tunc
 concipiuntur pueri mebris codemnati z
 leprosi. morpheatici z lunatici. z tuc pa
 rebunt peccata parentum. **Q**uintum est
 tempus pgnationis et purificationis.
Unde queritur: vtrum liceat petere de
 bitum vel reddere tempore pgnatõis
Respondeo fm **P**etrum lombardũ: si
 esse potest sine piculo abortus: reddi de
 bet. z etiam potest sine peccato mortali
 exigi. quia vsus matrimonij no tm est in
 officium. s etiam in remedium. **S**i ve
 ro esset periculũ pueri existentis in ytero
 no debet exigi nec reddi. quia in matri
 monio principalior est institutio in officiu
 q in remedium. **S**imiliter post p/
 tum. id est ante tempus purificationis no
 licet eos conuenire. **U**nde **A**ugustinus
Si quis mulieri in puerperio commisi
 cretur peccatũ valde magnũ ppetrat.
Et mulieres quãdoqz ex hoc no parit
 amplius. quia semen viri cum sanguine
 mortificatur. z hoc maxime contingit si
 infra decẽ dies conueniunt. **Q**uot pue
 ri sic negliguntur: de quibus reddituri sũ
 tales rationem: scz parentes. **E**t valde
 absurdũ est q homines rationales hoc
 tempus no seruant. **U**nde **A**restoteles
 ij. animalium dicit **F**emina elephantis
 impregnata a masculo omnino no tãgi
 tur. z post partum quiescit p triennium
Unde etiam dicit **A**ugustinus. q q tem
 pora predicta no seruant q tales pueri
 q tunc concipiuntur efficiuntur epilenti
 ci. ceci. claudi. surdi. stulti. z obsessi a de
 mone. **E**t tunc parebunt peccata parẽ
 tum istorũ in pueris. **Q**uerit vtrum
 peccent coniuges exigendo vel reddendo
 debitum in solemnitatibus et ieu/
 nijs. **R**espondeo fm **R**aymundum.
Exactus debet reddere nisi caute z sine

nota.

De septimo

periculo possit differre. exigere tamē nō debet in predictis tēpibus. i. Cho. vii. Nolite fraudare invicē: nisi forte ad tēpus de consensu ut vacetis oratōi. Nam ppter dies pcessionis et ieiuniorū conuenire nō debent. quia etiam a licitis abstīnendum est ut facilius impetret quod postulat. xxxij. q. iij. Christiano. Idē dicit de temporibz festiuis. xxxij. q. iij. Quotiescūqz. Itaqz qui reddit illis tēporibus nō peccat. Sed q̄ exigit aliqua infirmitate: ut puta cupiditētia ductus sine cōceptu temporis siue ecclesiastice exhortatōis vel ordinatōis vel alit̄ peccat. Concordat Thomas. Sz ex istis elici potest q̄ q̄ p̄tinaciter et ex cōceptu temporis sacri vel ordinatōis ecclie debitorum exigit istis diebus peccat mortaliter. sed nō ista p̄sona que reddit debitorum: cum tamen potius ob reuerētiam dei et sanctorū abstīneret. Ergo acriter arguendi sunt illi pertinaces et obstinati qui temere exigunt debitum illis diebus sine omni timore dei.

De septimo p̄cepto

Non furtū facies. **A** ubi s̄m Augustinū prohibet omnis tractatio rei aliene pueniens ex cupiditate vel iniuria. Et sic s̄ illud p̄ceptū peccat. xvij. genera hominum. Et sunt p̄mi raptōres qui aliena violēter rapiūt. Et tales raptōres in tribz peiores sunt diabolo. Primo quia diabolus solum torquet in futuro eos qui hic male agunt. Sed illi econuerso plus torquent et spoliant bonos q̄ malos. Unde Esaie. lix. Qui recessit a malo prede patuit. Et pueribz. xxix. Viri sanguinum oderūt simplicem. Diabolus iustificare se p̄t in cōparatione istorum dicens. Ego affligi in inferno solum illos qui meruerūt. Illi econuerso illos spoliauerūt q̄ nūqz meruerunt. Secūdo quia diabolus timet

angeluz hominis et signū crucis et aquā benedictram et nō violētiam facit homini in corpore. Sed raptōres nec timēt angelum nec etiam ipm̄ deuz nec signū crucis: nec aquā b̄ndictam: sed etiā suā seuitiam exercent violēter in homines eum spoliando. Tertio quia in inferno punit diabolus ubi est propus locutorum. sed illi in mundo ubi deo dicit homini libertatem de se et suis rebz facere s̄m voluntatem. Ergo merito illi raptōres possunt dici angeli diaboli missi in mundum ad faciendum illud in mundo quod facit diabolus in inferno. Ergo dicit eis in iudicio extremo. Ite maledicti in ignem eternum qui paratus est. Unde querit̄. vtrū rapina grauius peccatum sit q̄ furtum. Respōdeo s̄m Thomam in summa. q. lx. art. ix. q̄ sic. Quia violētia magis est p̄tra voluntatem q̄ ignorantia. Item per rapinam nō solum infertur iniuria alicui in rebus. sed etiam vergitur in quādam persone iniuriam. Quia autem homines iniqui minus verecūdantur de rapina q̄ de furto: hoc est ex eo quia homines sensibilibus inherentes magis gloriatur de virtute exteriori que magis manifestatur in rapina: q̄ de virtute interiori que tollitur per peccatum. Et ideo minus verecūdantur de rapina. Sciendum autem q̄ non solum raptōres sūt qui rapiūt: sed etiam qui precipiūt et cōsulunt: et qui eos scienter ad hospitia recipiūt. et qui inde comedūt vel bibunt. vel qui pro suis debitis furtum vel rapinam scienter recipiunt: tales tenentur ad restitutionem partis quam habuerūt. **B** Si diceret. Quid faciet vxor raptōris vel furis: potest ne comedere de rapina vel furto? Ad hoc dicendū s̄ si maritus habeat aliquid de iusto. de istis rebz debz mulier separatim expēdere et victum sumere. Si vero nihil habeat nisi de rapina: vel si sit aliquid de iusto. hoc tū ita permixtū est q̄ discerni